

lődésének rajzához. A gyűjteményhez tartozó jegyzetek becses felvilágosítást nyújtanak az egyes darabok indítékáról vagy keletkezésük körülményeiről. Kitérnek belőlük, hogy, mint másoknál tapasztalható, a fiatal Gyulai sem vonhatta ki magát a korabeli vezető egyéniségek hatása alól. Az ifjúkori próbálkozások tanúsága szerint, főképp Vörösmarty, Bajza, Garay és Petőfi hatottak rá. Egyik-másik költeménye Arany szellemével is mutat ugyan érintkezést, de itt a találkozás véletlennek látszik, mert a párhuzamba állítható művek korábban jelentek meg, mint Aranyéi.

Vannak a gyűjteményben önmagukban is figyelemreméltó darabok. Hogy ezeket Gyulai mégsem érdemesítette az újból való kiadásra, ennek oka a költő rendkívül szigorú önkritikája. Az ifjúkor érzelmi fellángolásait kevésbé leplezgető versek kihagyásánál az érettebb kor lehiggadt idegenkedése is közrejátszhatott. Másutt meg esetleg az alkalmiság elmulása okozhatta a mellőzést. Talán a Pestalozsi emlékünnepe 1846-ban írt distichonjai is azért maradtak ki a későbbi kötetekből.

Pedig e költeménynek (melyen tagadhatatlanul érzik Vörösmarty egy hatalmas erejű versének, A Guttenberg-albumba címűnek a hatása) szép sorai még ma sem évültek el:

Ünnepet ül a világ, eszméid szép diadalát
Shálaadó szívvel megkoszorúzza neved.
Ó de ez ünnepség nem olyan, mely
tégedet illet,
Lelkedhez méltót nem lehet adnia még.
Majd amidőn lelked roppant eszméje
megérik,
És méltóságát érzi az emberiség.
Majd ha tudatlanság zord, régi homálya
eloszlik,
És a megíjult föld új tűzű fénybe
ragyog;
Majd ha a nemzeteken, csend s boldogság
keze nyugszik;
És nyájás szemmel néz a nagy Isten alá;
Ünneped akkor lesz méltó hozzád s a
világhoz...

Az egészében igen érdekes kötet végén Gyulainak néhány öregkori verse olvasható, melyek részint a hazája romlását féltő polgár aggodalmait, részint a saját sorsán tündőző költő belső megnyugvását tükrözik. A művelt olvasók és a tudományos kutatók igényeit egyaránt tekintetbe vevő kiadás bizton számíthat általános érdeklődésre.

Baros Gyula.

Irodalmi évkönyvek. Az utóbbi évtized anyagi és szellemi válságainak szomorú tünete, hogy a főváros határain túl működő irodalmi társaságokról a napisajtó szűkszavú híradásain kívül a nagyobb nyilvánosság alig tud valamit. A kevésbbé tájékozottak jóformán csak a debreceni Tisza István Tudományos Társaság, meg a pécsi Minerva-Társaság kiadványaiból állapíthatták meg, hogy a szellemi újjáépítés provinciális őrszemei sem tétlenkednek s szavuk többnyire csupán a körülmények mostohaága folytán korlátozódott a helyi érdekelttség körzetére.

Ujabban mintha e tekintetben némi javulás jelei mutatkoznának. Az egytème révén virágzó szellemi központtá nőtt Szegedről most nem szólva, két nemrég megjelent műből is látni, hogy vidéki városaink némelyike mily öntudatos készséggel tesz bizonyosságot a művelődés iránti érzékéről. Ime a mindössze kétéves *Nagykőrösi Arany János Társaság Évkönyvei*-nek első kötetéből kitérnek, hogy a magyar alföld egyik városának derék lakói mennyire tisztán látják halhatatlan költőnknek, iskolájuk egykori tanárának jelentőségét. Jól tudják, hogy emlékének ápolása a tőle képviselt eszmék terjedését segíti elő. Gaal Lászlótól szerkesztett tartalmas évkönyvük az 1925-ben létesült Társaság alapszabályán, ügyrendjén s hivatalos közleményein kívül magában foglalja az alapítás óta tartott felolvasások egy részét, csupa olyan munkát, melyek tárgyuknál vagy előadás módjuknál fogva minden művelt olvasót érdekelhetnek. A kötet ily darabjai: Bárd Miklós Aranyt és Gyulait apostrofáló versei (A professzor úr, Leányfalván), Voinovich Gézától Gyulai Pál emlékezete, Lőrinczy György és Osváth Ferenc Jókai emlékéit idéző szép sorai, Vargha Gyula és Remsey György költeményei, Farkas László, Márton Lajos és Váczy Ferenc tanulmányszerű művei, Muraközy Gyula eredeti és Tóth Józsefnek oroszról fordított novellája.

E munkák közül Voinoviché mellett Farkas László dolgozata külön füzetben is megjelent s az 'Élet és művészet' viszonyáról szóló, egészséges felfogású megjegyzéseivel bizonyára kijózanítólag hat majd az álzszenialitás szertelenségeit vak áhitattal bámulók körökben. A másik irodalmi évkönyv: A *Gárdonyi Társaság Értesítője*, Heves vármegye és Eger városa lelkes írói

gárdájának ügybuzgalmáról tájékoztat. Kisebb terjedelmű mint a fön-
tebbi kiadvány, de nem kevésbé ro-
konszenves tartalmú. Vucskits Jenő
titkári jelentése jó képet nyújt a Tár-
saság mozgalmak életéről, szép terveiről,
melyek közül kiemelésre méltó a
vidéki irodalmi csoportosulások meg-
szervezésére irányuló törekvések. A füzet
közleményei a hivatalos jellegűeken és
Harsányi Zsolt kis cikkén («Miért nem
kerültem színre Amerikában?») kívül
mind Gárdonyira vonatkoznak. Vuc-
skits «Az egri remeteszög intései» címen
Gárdonyi stílusának abszolút művészi
voltát hangoztatja, Saad Henrik a bold-
dogult írónak zeneszerzői és festői ki-
sérleteiről közöl érdekes adatokat («Gár-
donyi szórakozása»), Bárányi László
Gárdonyi «természetlátásá-t vizsgálja,
Pap Irén pedig «Az én falum» apró
tragédiái címen a költő művészetének
altruisztikus vonásait hangsúlyozza.
Örvendetes volna, ha Nagykorösi
és Eger példájára többi vidéki irodalmi
társaságaink is közzétennék a mun-
kásságukról tájékoztató, régebben szo-
kások időszaki kiadványaikat. A. B.

Szép Ernő : Valentine. (Regény. Singer és Wolfner.) Szép Ernő regénye magvával az a gondolat jelölhető meg, hogy a tegnap és ma nem értik meg egymást. Idegenül állnak egymással szemben még akkor is, ha erős szenvedély, mondjuk a szerelem kapcsolja egybe a multat a jelennel. Az író ezt így fejezi ki: «Arról van szó, hogy két világ került itt össze: a mai leány meg a tegnapi fiú világa. Ebből a két világból nem tud egy világ lenni, mint ahogy például hiába szorítod egymáshoz akár milyen préssel a fát meg az üveget, soha nem fog azok közt az adhaesio beállani». Látni fogjuk, hogy ez a «tapadás» a regény végén mégis csak beáll s így a regény meséje az író alapgondolatának ellentmond. Melyik az igaz: a mese vagy a gondolat? Úgy látszik, egyik sem. Az elmélet lélektani szempontból hamis, mert a szerelem — mint az író meséje is kénytelen megvallani — áthidalja a «tegnap és ma» nehézségeit; a mese meg — legalább ebben a formában — esztétikai szempontból nem helytálló, mert megoldása mesterkélt.

Valentine és György nászúton vannak, mikor megismerkedünk velök egy velencei előkelő étterem «rózsaszínű» sarkában. Boldogok, ami joggal elvárható kéthetes házasoctól. Cseveg-

nek, iddogálnak, bohóskodnak, mint két «legeslegnagyobb» bolond e «legeslegesvilágban». Valentinnek a «rózsaság»-nak egyszerre az az ötlete támad, hogy menjenek le a barba. György «belecsodálkozott a szóba, mintha hirtelen nem tudná, mi az a bár». Valentine azonban «megcírógatta sürgösen a férfi térdét: Csak egy kicsit, Gyurka...» Gyurka kemény, edzett, világotjárt mérnökember, de hiába! e térdcírógatásnak nem tud ellenállni s lemennek a hotel «iszodájába». Itt folytatódik a szerelem ezer bohó játéka és évődése, amin néha «egy métert kell kacagni».

De egyszerre im «egy charlestonzenébe» kap a banda s a teremben most mindenki megbolondul. Ettől a zenétől a csillár melegebben ragyog, az emberek «könyökükkel» és «körmeikkel» kapkodnak a bokázó taktusok után. Valentinét is megejtí a táncörület: «Az én muzsikám, Gyurka! Hallja, a Valentine! Jaj, de boldogság, mi?» Györgynek azonban nincs érzéke a charleston iránt, mert csak az imént jött haza a messze Szumatra szigetéről, ahol a holland kormány megbizásából dolgozott. Életéből kimaradt a Jazz-band, furcsának találja a táncot s még furcsább, mikor újdonsült felesége, kinek közben egy véletlenül odatévedt régi pesti táncosa jelentkezett, szintén táncba áll. Eleinte kellemetlen érzéssel, majd mind növekvő féltékenységgel, végül vad izgalmal nézi felesége szökellését, rezgését és ringását. A tánc mind örültebb orgiává fajul. Hiába kéri, nógatja, sürgeti feleségét, hogy elég lesz már, menjenek haza: nem használ. Feledve nászút, szerelem, boldogság; egy boldogság van: a charleston! A zene már visszaél a hangjegyekkel: ugat, kukorékol, gágog, hápog s a táncosnép is huhogással és nyerítéssel gazdagítja a hangversenyt. Az örült forgatagban a férfi Valentine «arcába nyújtja rezgő fejét»; meg akarja csókolni. György most utat tör hozzájuk, parancsoló hangon támad Valentinere s gavallérijára. S mikor ez se használ s a néger is leguggol, hogy a saxofonnal gúnyosan belevoníthasson György fülébe, hősünk felugrik a pódiumra, kikapja a dudát a fekete kézből s olyant húz vele a néger tarkójára, hogy ez a pódium elé pottyan. A megdühödött ember szétüt a banda közt s a parázs botránynak az a vége, hogy felesége elájul, őt meg rendőrök viszik el. A rendőrségről azonban az okozott kár megtérítése után kiszaba-